

Christoph Blume

keelekasutuse eripärast

Liina Pärismaa
Juhendaja dotsent Külli Habicht

Ülesehitus

- Christoph Blume
- Metoodika
- Tulemused

Christoph Blume

- Pärit Leipzigist
- Põhjaeesti kiriklik kirjamees
- Panus eestikeelsesse piiblitõlkesse
- Uuendusmeelne
- 1980. aastateni eesti kirjakeele arendamisel tagaplaanil
- 1662. aastal „Kleines Corpus Doctrinae“

Metoodika

- Eesmärk - iseloomustada Blumele eriomast keeletarvitust ning vaadelda, kuidas ta lähtunud 17. sajandi põhjaeesti kirjakeele traditsioonist
- Filoloogilise analüüsi ja kasutuspõhise lähenemise lõimimine
- Tartu Ülikooli vana kirjakeele korpus (VAKK)
- 17. sajandi põhjaeesti autorid: Georg Müller, Heinrich Stahl, Turu käsikiri
- Ortograafia, leksika, morfoloogia, morfosüntaks
- Igalt keeletasandilt 4–18 iseloomulikku joont
- Mitmekesisus, Blume keelekasutuse omapära

Tulemused

- Ortograafilised jooned
- Sõnade kirja pildi lihtsustamine
- Võõrtähtede (nt *q, c*) väljajätmine
- *Miß **Kesk** on ?* 'Mis on käsk?' (VAKK, Blume 1662, 23)
- *Se **kesck** needap / ninck huckap meid...* 'See käsk neab ja hukkab meid' (VAKK, Stahl 1641: 43)
- Mõneti vanema kirjakuju vorme

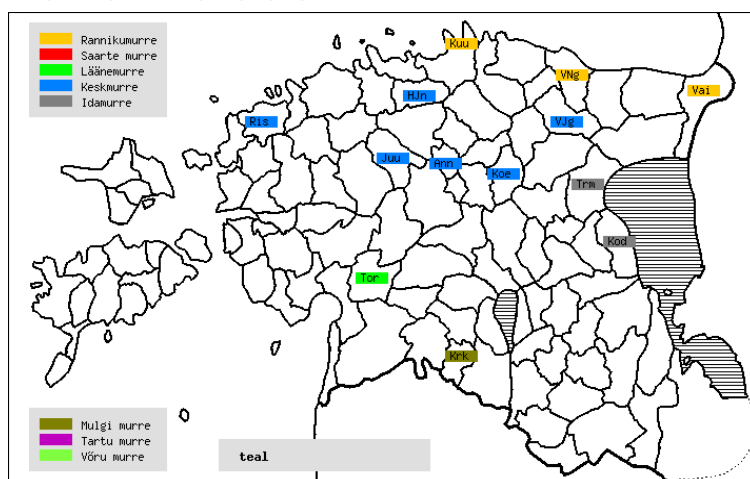
Tulemused

- Leksikaalsed jooned
- Eriomased liitsõnad, verbiühendid, kollokatsioonid
- *Temma kannap ilmale enne kud temmal LapseHedda on / temma on sahnut öhe Poisikesse enne kud temma **LapseHaik** tullep.*
'Tema kannab ilmale enne, kui tal on sünnitusvalud, ta on saanud ühe poisikesse enne, kui tulevad tema sünnitusvalud' (VAKK, Blume 1662: 209)
- *Jummal tahap needt Naiset / kumbat **Lapse hedda** sees om~at / mitte perrale jetma...* 'Jumal ei taha sünnitusvaludes naisi maha jätta' (VAKK, Stahl 1641: 479)

Tulemused

- Tuletised - samatüvelised verbid, nt *roomama/roomaja, libendama* 'libisema, libistama' / *libendamine* 'libisemine'
- Laensõnad - saksa keele eeskujud
- *Kumbat Tükkit ommat Sakramenterille mitte seljet?* 'Millised tükid ei ole sakramenteritele selged?' (VAKK, Blume 1662: 113)
- Omasõnad - tolleaegne rahvakeel või Gutsblaffi tekstid
- *Ütle Juda Linnalle : wata / tehl on teije Jummal!* 'Ütle Juuda linnale: vaata, teal on teie Jumal!' (VAKK, Blume 1662, 133)

Tulemused

- Joonis 1. Adverbi *teal* esinemus Eesti murretes. („Väike murdesõnastik“)

Tulemused

- Morfoloogilised jooned
- Eristumine teistest 17. sajandi põhjaeesti autoritest, nt *kohtu seest* (Blume), *kohtust* (Stahl)
- Teadlik uuematest vormidest keeles
- *Jssand **töstko** omma Palle sinno pehl...!* 'Issand tõstku oma pale sinu peale!' (VAKK, Blume 1662: 149)
- *Se Jssand **töstkut** omma palgke ülle sünd ...* 'Issand tõstku oma pale sinu üle' (VAKK, Stahl 1632: 65)

Tulemused

- Eituses pöörduva eitusvormi puudumine
- *Minna **ep** tehdsin...* 'Ma ei teadnud' (VAKK, Blume 1662: 39)
- *Minna **en** woin...* 'Ma ei või' (VAKK, Stahl 1637: 236)
- Keelu märkimisel imperatiivi mitmuse 1. pöörde vormi ei esinenud
- *Sel Ajal sahp ütteltut sahma...**erra karta**...* 'Sel ajal saab üteldud: ära karda' (VAKK, Blume 1662: 137)
- ***Erra olckem** tühja auwo ahnet...* 'Ärgem olgem asjata auahned' (VAKK, Stahl 1638: 123)

Tulemused

- Morfosüntaktilised jooned
- Erinevusi põhjausesti kirikukeele traditsioonist kui ka mõjutusi sellest
- Enamasti saksa keele määrava artikli tõlkimata jätmine (135 korral 149st)
- *Nink Jssand ütlis minnul...* (Und **der HErr** sprach zu mir...) 'Ning Issand ütles minule' (VAKK, Blume 1662: 135)
- Küsilauseste vormistamisel polnud täielikult lähtunud saksakeelse teksti sõnajarje-eeskujust

Tulemused

- Eriküsilauseste seas palju pealkirjalaadseid küsimusi (156st 105)
- *Mis Usk on ?* 'Mis on usk?' (VAKK; Blume 1662: 53)
- *Usk on iix Tundminne keikest Tükkiist# Risti Oppedussest...* 'Usk on kõigi ristiõpetuse peatükkide tundmine' (VAKK, Blume 1662: 53)
- Tuleviku vormistamisel alam- ja ülemsaksapäraseid jooned
- *Nink Minna tahan sedda Koddo teus Auwust teha...* 'Ning mina tahan selle koja auga täita' (VAKK, Blume 1662, 139)
- *Et nemmat peawat kaswama kud Rocht ...* 'Et nemad kasvavad kui rohi' (VAKK, Blume 1662, 195)

Kirjandus

- Blume, Christoph 1662. Das Kleine Corpus Doctrinae. Reval: A. Simon.
- Helk, Vello 1978. Lisaandmeid Christoph Blume (1625–1669) tõlgete kohta. – Tulimuld 4, 198–202.
- Lill, Anne 1988. Christoph Blume ja XVII sajandi eesti kirjakeel. – Keel ja Kirjandus 1, 7–17; 2, 90–102.
- Metslang, Helle 1981. Kõsilause eesti keeles. Tallinn: Valgus.
- Pärismaa, Liina 2016. Christoph Blume keelekasutuse eripärast. Magistritöö. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/51754>
- VAKK = Vana kirjakeele korpus. <http://www.murre.ut.ee/vakkur/Korpused/korpused>.
- Väike murdesõnastik II, [M-Ü] 1989. Toim. Valdek Pall. Koost. A. Haak jt. Tallinn: Keele ja Kirjanduse Instituut. Elektrooniline versioon: <http://portaal.eki.ee/dict/vms>.